

Høgskulen
på Vestlandet

BACHELOROPPGAVE

Endring i Barnevernloven § 1-3

Adjustment in the Norwegian child
welfare law § 1-3

Kandidatnummer 322

BSV5-300

Fakultet for helse- og sosialvitenskap

Institutt for velferd og deltaking

Jeg bekrefter at arbeidet er selvstendig utarbeidet, og at referanser/kildehenvisninger til alle kilder som er brukt i arbeidet er oppgitt, jf. Forskrift om studium og eksamen ved Høgskulen på Vestlandet, § 12-1.

Abstract

January 21st there was a revision in the Norwegian child welfare law § 1-3. The right to receive after care was adjusted from 23 to 25 years for young adults. These young adults must have been involved with the child welfare service before the age of 18 to have the right to receive additional support.

This has led me to investigate to which degree the contribution from children and young adults of the Norwegian child welfare service was crucial for the revision of the law. The process involved the document analysis method.

The focus was directed towards the participation from the organization “Landsforeningen for Barnevernsbarn” and the foundation “Forandringsfabrikken”. They collected experiences from their members, who are or have been involved with the child welfare service in Norway. This material was used by the Norwegian ministry of children and family as part of the legislative work.

The documents relevant to the legislative work was thoroughly picked out and analysed. This included two consultation responses from “Landsforeningen for Barnevernsbarn” and “Forandringsfabrikken” and three proposals for adjustments in the law.

«Jeg bare sitter her og følger med på verden

Er fem-og-tjue år, men føler meg som 16

Åpner øya og får realiteten i fleisen

Jeg burde vært oppe i toppen, e'kke halveis opp i heisen»

(«Glir forbi», Jaa9 & OnkIP, 2009)

Oversikt over innhold

Kapittel 1 – Innledning	5
1.1 Innledning	5
1.2 Bakgrunn for valg av tema	6
1.3 Problemstilling	7
1.4 Landsforeningen for Barnevernsbarn og Forandringsfabrikken	8
1.4 Oppgavens oppbygning	9
Kapittel 2 – Prosessen frem til lovendringen	9
2.1 Prosessen for lovendring foregår slik	9
2.2 Forklaring av ord og begreper	10
2.3 Sammenheng på samfunnsnivå	12
2.4 Betydning for den enkelte	12
Kapittel 3 – Metode	13
3.1 Hva er metode?	13
3.2 Dokumentanalyse	13
3.3 Kvalitativ dokumentanalyse og temaanalyse	14
3.4 Kildekritikk og etisk dilemma	14
3.5 Valg av enheter og dokumenter	15
3.6 Gjennomføring av analysen	16
Kapittel 4 – Teori	17
4.1 Teoretisk perspektiv	17
4.2 Ettervern	18
4.3 Lovverk og politiske føringer	19
4.3 Hva sier forskning om ettervern og heving av aldersgrensen fra 23 til 25 år?	20
Kapittel 5 – Analysen	22
5.1 Sammendrag av lovendringen	22
5.2 Kategori 1- NOU 2016:16 Ny barnevernslov og hørings svar fra Landsforeningen for Barnevernsbarn og Forandringsfabrikken	23

4.4 Kategori 2 – Høring i forbindelse med nytt forslag til ny barnevernslov - 2019	26
4.5 Kategori 3- Proposisjon til Stortinget og stortingskomitéens innstilling 2019-2020	28
Kapittel 6 – Resultater og konklusjon.....	30
6.1 Lovverk og politiske føringer	30
6.2 Barneperspektiv	31
6.3 Utvidet foreldreskap	32
6.4 Forskning	33
6.5 Kollektiv medvirkning	33
6.7 Avslutning	35
Referanseliste:.....	36

Kapittel 1 – Innledning

1.1 Innledning

Å tre inn i de voksnes rekker fører med seg forpliktelser, frihet og ansvar. Overgangen fra å være barn til voksen er en tid hvor vi får nye erfaringer, begår feil og lærer å stå på egne ben. I denne overgangen er det godt å ha støtte fra foreldre, familie og venner.

For noen er slik støtte helt utenkelig og umulig å motta. Mange barnevernsbarn kan ikke lene seg på ressurssterke familier eller personer i nære nettverk. For noen barn kan barnevernet være de eneste trygge voksenpersoner som er i posisjon til å kunne gi ulike former for støtte og veiledning i overgangen til voksenlivet.

Tiltak barneverntjenesten tilbyr unge voksne mellom 18 og 23 år regnes som ettervern (Barnevernloven, 1993, §§ 1-3, 4-15). Det skal alltid være den unges individuelle behov som skal legge føringer for hva barneverntjenesten skal bidra med. Det være seg økonomisk bistand, utvidet fosterforeldrekontrakt eller andre hjelpetiltak. Formålet med ettervern er å gi sårbare barn og unge støtte og nødvendig hjelp i overgangen til en selvstendig voksentilværelse (Nav, 2021). I 2020 mottok 5 346 mellom 18-22 år tiltak fra barnevernet (SSB, 2020).

Lenge var grensen på rett til ettervern 23 år. Det endret seg 1. januar 2021. Da trådte det i kraft en ny lovendring som gav unge voksne rett til ettervern inntil fylte 25 år (Barnevernloven, 1993, §§ 1-3, 4-15).

I denne oppgaven har jeg undersøkt i hvilken grad den kollektive medvirkningen fra Landsforeningen for barnevernsbarn og Forandringsfabrikken har vært avgjørende for lovendringen.

Landsforeningen for barnevernsbarn og Forandringsfabrikken er henholdsvis en organisasjon og en stiftelse der medlemmene har erfaring med tiltak fra barnevernet. Deres felles mål er å gjøre barnevernet bedre for barn ved å dele egne erfaringer.

1.2 Bakgrunn for valg av tema

Til denne bacheloroppgaven valgte jeg temaet *lovendring av rett til ettervern*.

Som kommende barnevernspedagog kan jeg i fremtiden befinne meg i situasjoner hvor jeg skal tilby ettervern eller være i kontakt med unge voksne med erfaring fra ettervern. Det er derfor i min plikt å være oppdatert på lovverk, forskning og erfaringer knyttet til ettervern.

Min forforståelse

Fra praksis i to ulike barneverntjenester ble jeg overrasket over hvor lite oppmerksomhet tjenestene rettet mot ettervern. Grunnene de oppga var lite kompetanse fra da de studerte, trange økonomiske rammer og beinharde bemanningsprioriteringer. Disse årsakene går igjen i flere kommuner. «I mange av tjenestene fremstår ettervernstilbudet lite strukturert og som et område som har fått lite fokus» (Paulsen et al., 2020, s. 47)

Dette gjorde meg mer interessert i temaet ettervern. Jeg visste jeg ville undersøke lovendringen knyttet til hevet aldersgrense for rett til ettervern fra 23 til 25 år. Jeg grublet over hvorfor en vedtok å heve aldersgrensen for rett til ettervern når min erfaring var at ettervern blir nedprioritert i barneverntjenestene.

Som fremtidig barnevernspedagog har jeg verdifull kompetanse på sårbare unge. Jeg vil få ansvar for å løfte frem disse barnas stemmer inn mot alle beslutninger som angår dem. Gjennom (snart) 3 år som barnevernsstudent har jeg lært at absolutt alle barn har noe å komme med, også barnevernsbarn. På en side skal jeg tale barnas sak. På en annen side skal jeg representere det offentlige forvaltningsorganet og jeg må forholde meg til lovverk.

1.3 Problemstilling

Jeg ønsket å undersøke den nylige lovendringen sett i lys av medvirkning fra nåværende og tidligere barn med tiltak fra barnevernet. Problemstillingen falt derfor på:

*En analyse av lovendringen for økt aldersgrense for rett til ettervern fra 23 år til 25 år:
- I hvilken grad var den kollektive medvirkningen fra Landsforeningen for Barnevernsbarn og Forandringsfabrikken avgjørende for lovendringen?*

Avgrensning Problemstillingen krevde at forarbeidene, dvs to lovforslag, to høringssvar, en proposisjon og en innstilling til Stortinget ble analysert. Jeg benyttet meg derfor av dokumentanalyse som metode. Prosessen frem til lovendringen var lang og det var mange dokumenter tilknyttet saksgangen.

Oppgaven ble derfor avgrenset til å handle om medvirkning fra barn, gjennom Landsforeningen for barnevernsbarn og Forandringsfabrikken. Nøkkelordene var barns kollektive medvirkning, forskning, barneperspektiv, utvidet foreldreskap, dagens lovverk og politiske føringer.

1.4 Landsforeningen for Barnevernsbarn og Forandringsfabrikken

Landsforeningen for Barnevernsbarn (LFB) er en landsdekkende organisasjon hvor medlemmer er tidligere eller nåværende mottakere av tiltak i barneverntjenesten. Landsforeningen arbeider aktivt for å endre negative stereotypiske holdninger knyttet til barnevernet og barnevernsbarn (Landsforeningen for barnevernsbarn, u.å.).

Organisasjonen ønsker å påvirke lovforslag og prosesser som omhandler barnevernet for å gjøre barnevernet bedre for barna. Medlemmene har selv erfaring fra tjenesten hvor de bruker sine erfaringer til å påvirke gjennom konstruktive metoder. Det være seg at organisasjonen er aktive med å gi høringsvar til lovforslag, utredninger og lignende samt de er til stede på sosiale medier hvor de fremmer organisasjonens holdninger, erfaringer og meninger. Organisasjonen ønsker å bidra gjennom samarbeid med sosialfaglige utdanningssteder og de publiserer materiale på internettsiden deres www.LFB.no.

«**Forandringsfabrikken** er en stiftelse (..) som jobber for å forbedre skole og hjelpesystemer for barn» (Forandringsfabrikken, u.å.). Forandringsfabrikken tror på at alle mennesker har noe å bidra med i utforming av samfunnet og at alle har rett til å bli hørt. Dette uavhengig av diagnoser, kjønn, alder og bakgrunn.

Stiftelsen samler inn kunnskaper fra barn selv, og dette publiseres for offentligheten blant annet på fabrikkens eget forskningssenter. Slik kunnskap samles inn gjennom undersøkelser og baserer seg mye på barns egne erfaringer og råd til hvordan lover og regelverk bør utformes.

Stiftelsen er opptatt av å påvirke samfunnet, deltakerarenaer og hjelpesystemer til barn og skoler ved at de i større grad «(..) bygger på barns råd om hva som er nyttig hjelp» (Forandringsfabrikken, u.å.). De lar barn og unge som har deltatt i undersøkelser, formidle resultater og kunnskaper til blant annet fagfolk, forvaltningsorganer og studenter. Disse barna og unge blir kalt for «proffer» og de bidrar til å fremme stiftelsen og deres arbeid. «Proffene» være innenfor minst ett av systemene, enten barnevern, skole eller psykisk helse. Aldersgruppen er mellom 12 år og 19 år (Forandringsfabrikken, u.å.).

1.4 Oppgavens oppbygning

Denne bacheloroppgaven inneholder 6 kapitler.

I det første kapitlet introduseres problemstillingen og du som leser vil få en smakebit på hva oppgaven inneholder. Det andre kapitlet tar for seg prosessen for lovendringer. Det vil i det neste kapitlet bli redegjort for hvilken metode jeg tok i bruk og hvordan jeg benyttet meg av den. Relevant teori vil bli presentert i oppgavens fjerde kapittel. Det femte kapitlet dreier seg om selve analysen. Det siste kapitlet diskuteres teori opp mot analysen og det er her problemstillingen blir besvart.

Kapittel 2 – Prosessen frem til lovendringen

2.1 Prosessen for lovendring foregår slik

En trenger kunnskaper om hvordan lover utarbeides, vedtas og håndheves for å kunne analysere en lovendring. Her kommer en kort sammenfatning av hvordan prosessen før en lovendring foregår:

Det starter med at det aktuelle departementet som har fagansvar for loven, utreder saken. Det opprettes gjerne et utvalg i omfattende saker. Utvalget utreder da aktuell sak og presenterer sine funn og vurderinger i enten rapporter eller en NOU (Norges offentlige utvalg). Videre sendes NOU-en eller lovforslaget ut på høring.

Faginstanser, berørte parter og andre interesse får da mulighet til å uttale seg for å belyse saken best mulig.

Deretter blir høringssvarene gjennomgått av ansvarlig departement og det utarbeides et lovforslag. Lovforslaget kan enten sendes ut på ny høring, eller til Stortinget dersom regjeringen godkjenner dets innhold. Når lovforslaget blir sendt til Stortinget, endrer det navn til proposisjon. Representantene på Stortinget er organisert i ulike komiteer, som alle har forskjellige ansvarsområder. En av komiteenes oppgave er å lage en anbefaling til resten av Stortinget i form av en innstilling ved å behandle lovforslaget. En slik innstilling inneholder komiteens anbefalinger, altså om Storingsrepresentantene bør vedta lovforslaget eller ikke. Det vanligste er at Stortinget følger komiteenes anbefalinger. For at en endring i lov skal bli vedtatt, må Stortinget stemme på lovforslaget ved to separate anledninger. Dersom forslaget blir vedtatt, sendes det til Regjeringen og det blir deres ansvar å iverksette og utøve den nye lovendringen (Regjeringen, 2019).

2.2 Forklaring av ord og begreper

Forarbeider: Før et lovforslag blir vedtatt, utarbeides det som regel materiale som utredninger, høringer og høringsuttalelser, proposisjoner og innstillinger fra aktuell(e) komiteer fra Stortinget. Forarbeidene til en lov skal gi informasjon om hva lovgiver ønsker å oppnå med lov, hvordan lovteksten skal tolkes, gjennomgang av historikken bak loven og det skal gi grunnlag for fremtidig lovtolkning (Kjelland et al., 2017, s. 94-95).

NOU – Norges Offentlige Utvalg: En NOU er en utredning basert på deler av samfunnet, som et offentlig utvalg har blitt satt ned til å undersøke. Slike utvalg blir dannet på oppdrag fra regjeringen eller et departement. Resultater fra slike utredelser kommer enten som rapporter eller NOU (Norges Offentlige Utvalg) (Regjeringen, u.å.).

Høring: «Offentlige utredninger, forslag til ny lov og forskrift og forslag til tiltak med vesentlige virkninger skal normalt legges ut på høring» (Direktoratet for forvaltning og økonomistyring, 2021). Høringer inngår i forarbeider til lover og lovforslag. Formål er å gi aktører i samfunnet mulighet til å opplyse saker så godt som mulig før forvaltningen fremmer forslag og vedtar lovendringer.

Høringsnotat: «Et høringsnotat kan legge frem forslag basert på tidligere utredninger (..)» (Direktoratet for forvaltning og økonomistyring, 2021). Et slikt notat vil utarbeides av et departement og det skal komme konkret frem hva forslagene bygger på. Et høringsnotat forteller noe om hvordan en planlegger å løse en utfordring knyttet til saker hvor det foreligger flere mulige løsninger.

Høringssvar: Aktører som ønsker å uttale seg i en sak som det offentlige har satt ut på høring, kan komme med et svar. Det være seg at vanlige borgere, organisasjoner eller aktører i det private næringsliv svarer på hva det offentlige har satt ut på høring. Som regel kan man sende inn sine høringssvar samt lese andre sine høringssvar på regjeringen.no.

Proposisjon: En proposisjon er et forslag til lovendringer og lovvedtak regjeringen sender til Stortinget (Regjeringen, u.å.). Proposisjoner utarbeides som regel på grunnlag av forarbeidet som har blitt utarbeidet i saker.

Komitebehandling: En proposisjon blir først presentert for Stortinget. Deretter blir den som regel overført til Stortingets organisasjonskomite eller fagkomite. Ansvarlig komité behandler proposisjonene og legger deretter frem sin innstilling til Stortinget (Stortinget, 2019). De anbefaler resten av stortingsrepresentantene å enten stemme for eller imot lovforslaget.

2.3 Sammenheng på samfunnsnivå

Det er de folkevalgte politikerne på Stortinget som har vedtatt lovforslaget. Lovendringen i barnevernloven gjelder for alle i Norges land som er under 25 år og som oppfyller vilkårene for ettervern. En kan se på den endringen i loven som en del av hvordan demokratiet i Norge fungerer. En lovendring krever som regel innblanding fra ulike aktører og deler av befolkningen. Forskjellige samfunnsaktører kan uttalte seg i høringsrunder med ulike innspill, meninger og anbefalinger knyttet til lovforslag.

Dette viste seg eksempelvis i det offentlige utvalget som utformet NOU 2016:16. Utvalget bestod blant av annet advokater/jurister, fylkesnemdsleder og rådgivere. Det ble involvert flere aktører i høringsrundene, og barnevernsbarn var en samfunnsgruppe som uttalte seg med høringsssvar.

2.4 Betydning for den enkelte

Lovendringer kan ha betydning for enkeltmennesker og samfunnet. Lovendringen knyttet til utvidet aldersgruppe som kan ha rett på ettervernstiltak vil kunne påvirke en gruppe sårbare mennesker i en utfordrende fase i livet, nemlig overgangen til voksenlivet. Unge voksne som mottar ettervern «(..) ofte er mer sårbare, har tyngre tiltakshistorikk og mer komplekse saker målt i antall vedtaksgrunnen» (Paulsen et al., 2020, s. 14).

Kapittel 3 – Metode

3.1 Hva er metode?

Metode dreier seg om hvordan en går frem for å undersøke og analysere funn og empiri med det formål å kunne belyse og svare på en eller flere problemstillinger. Kunnskap om metode er essensielt i oppgaveskriving da det kan fungere som «(.) et hjelpemiddel til å reflektere kritisk over de funnene man kommer fram til» (Jacobsen, 2010, s. 20). I akademisk skriving må en foreta kritiske refleksjoner for å kunne vurdere empiriens validitet og reliabilitet. Det innebærer at en vurderer gyldigheten og påliteligheten. En undersøker da om en kan stole på den forskningen og de dokumentene en skal benytte seg av i oppgaven. En må i tillegg vurdere i hvilken grad kilden(e) er troverdige. En må reflektere over hvordan funnene har blitt avdekket i de materialene en ønsker å bruke. Det må være sammenheng med hva en ønsker å måle eller undersøke og de funn en skal benytte (Jacobsen, 2010, s. 110). For å kunne foreta slike vurderinger, må en ha metodekunnskap. Dette for å kunne skille mellom forskningsresultater som skyldes metode eller virkeligheten (Jacobsen, 2010, s. 20).

3.2 Dokumentanalyse

Det er problemstillingen som skal legge føringer for metodevalg (Jacobsen, 2010, s. 24). Dokumentanalyse som metode dreier seg om å analysere utvalgte dokumenter systematisk ut ifra et bestemt formål. En styrke med dokumentanalyse er at materiale ofte er nedtegnede kilder som er reflekterte, gjennomtenkte og nøye utarbeidet (Jacobsen, 2010, s. 107). Dokumentene som ble benyttet i undersøkelser kalles gjerne enheter (Jacobsen, 2010, s. 114) og regnes som sekundærdata. Dette fordi det var andre aktører enn jeg som forfatter av oppgaven som utformet dokumentene og fordi kildene og dataene eksisterte før oppgaven ble startet på. (Jacobsen, 2010, s. 25). Denne metoden innebærer tre faser. Først innsamling av enheter. Deretter behandling av, og vurdering av enhetene og deretter en analyse og konklusjon.

3.3 Kvalitativ dokumentanalyse og temaanalyse

Dokumentanalyse var den metoden som i størst grad virket nyttig for å kunne belyse og svare på problemstillingen knyttet til denne oppgaven. Oppgavens problemstilling krevde at jeg foretok nøye undersøkelser og vurderinger av et begrenset antall dokumenter. De dokumentene ble sett på som kilder og ressurser knyttet til sakstemaet jeg skulle undersøke, nemlig lovendring i § 1-3 i barnevernloven (Thagaard, 2013, s. 117).

En kvalitativ dokumentanalyse var derfor det naturlige valg for metode som passet til denne bacheloroppgaven. Kvalitative tilnærminger baserer seg på å velge ut relativt få enheter for å kunne undersøke noe nøye og skape dybdeforståelse. Samler man inn kvalitative data, er det snakk om blant annet ord, setninger og uttrykk (Jacobsen, 2010, 56-57).

Temaanalyse er en analyseform innenfor kvalitativ metode og dreier seg om å analysere data om bestemte tema og/eller fra de dokumenter som er valg som kilder (Thagaard, 2013, s. 171). En deler inn funn og data inn i kategorier basert på bestemte og utvalgte temaer. Det ble anvendt temaanalyse i analysen i kapittel 5. Punkt 3.6 *gjennomføring av analysen* beskriver nærmere hvordan temaanalyse ble tatt i bruk.

3.4 Kildekritikk og etisk dilemma

Kildekritikk dreier seg om hvordan en vurderer de ulike kildene en skal nytte for å belyse problemstillingen. En må kritisk vurdere forfatterens troverdighet, hvem som har utgitt materialet, er det snakk om primær- eller sekundærkilder og hvilke eventuelle referanser blir det henvist til i kildene en vil bruke. Dette for å avdekke eventuelle mangler i kilder, kildens troverdighet og kvaliteten på kildene (Kildekompasset, u.å.).

Etisk dilemma I forskningsprosjekt vil det som regel være krav til hvordan sikre at en ikke krenker det og de som blir undersøkt. I forbindelse med dette prosjektet var det svært viktig å ikke bryte med kravet om å bli korrekt angitt. Alle resultater og funn som ble presentert i kapittel 4 og 5 ble etter beste evne gjengitt korrekt, fullstendig og i sammenheng (Jacobsen, 2010, s. 31-36).

Å kunne kontrollere funn og resultater er derfor viktig. Alle dokumenter som er undersøkt er tilgjengelig for offentligheten på nettet, nærmere bestemt regjeringen.no.

3.5 Valg av enheter og dokumenter

Til denne oppgaven kartla jeg dokumentene knyttet til forarbeidet til lovendringen. Deretter foretok jeg en kritisk vurdering av utvalget, før jeg valgte ut dokumentene jeg ønsket å bruke som grunnlag for analysen.

Utvelgelsen og kritisk vurdering Problemstillingen krevde at jeg analyserte dokumenter knyttet til saksforholdet. De utvalgte dokumentene krevde systematiske undersøkelser, analyser og vurderinger av meg som forfatter av denne oppgaven. Dette for å avklare hva Landsforeningen for Barnevernsbarn og Forandringsfabrikken mente om lovforslagene, NOU 2016:16 og hvordan deres medvirkning var avgjørende for den endelige lovendringen. På Regjeringen.no søkte jeg opp «Ny barnevernslov». Søket resulterte i Regjeringens oppsummering av saken, hvor en kunne hente ut dokumenter knyttet til saken, hvordan lovprosessen foregikk og diverse annet som vedrørte lovendringen.

Å vurdere dokumentenes autenticitet var sentralt i utvelgelsen av dokumenter, da de var selve grunnlaget for analysen. Det innebar å undersøke om dokumentene var ekte og utarbeidet av oppgitte opphavspersoner (Thaagard, 2013, s. 119). Skaperne av dokumentene jeg valgte ut til denne oppgaven, var norske myndigheter (Regjeringen og Stortinget) og to sentrale samfunnsaktører (Landsforeningen for barnevernsbarn og Forandringsfabrikken). Disse kildene vurderte jeg som pålitelige, gyldige og relevante.

3.6 Gjennomføring av analysen

For å systematisere funnene, valgte jeg å dele analysen inn i 3 kategorier. Analysen ble gjennomført ved at jeg gikk nøye gjennom dokument for dokument, og plasserte relevante funn inn i de tilhørende kategoriene.

Kategoriene representerte tre ulike faser og tidsperioder i forarbeidene til lovendringen:

- Kategori 1 var NOU 2016:16 og høringsvarene fra Landsforeningen for Barnevernsbarn og Forandringsfabrikken.
- Kategori 2 hadde det nye lovforslaget som utgangspunkt. Landsforeningen for Barnevernsbarn og Forandringsfabrikken sine høringsvar var sentralt også her.
- Kategori 3 var den siste fasen av lovforarbeidet samt det endelige lovvedtaket.

I de tre fasene analyserte jeg Landsforeningen for barnevern og Forandringsfabrikken sine vurderinger og uttalelser knyttet til ettervern. Deres mening om aldersgrensen for ettervern burde utvides til 25 år eller ikke, ble undersøkt. Temaer som medvirkning, overgang, barneperspektiv, voksenliv, utfordringer og (voksen)støtte ble undersøkt for å avdekke om de hadde relevans til lovforslaget og lovendringen.

Kapittel 4 – Teori

4.1 Teoretisk perspektiv

Det finnes flere perspektiver som gjør at en kan forstå og oppfatte verden ulikt. I denne sammenhengen tok jeg utgangspunkt i sosialfaglige perspektiver som omhandler barn, kollektiv medvirkning og utvidet foreldreskap.

Barneperspektivet innebærer at en studerer barns virkelighet basert på barnas egne premisser (Bunkholdt & Kvaran, 2017, s. 49). Mottakerne av ettervern er unge voksne. Selv om de er myndige, vil det å innta et barneperspektiv gi føringer for hvordan en skal behandle og vurdere lovendringen.

Å innta et barneperspektiv vil si at ens syn på barn blir påvirket av at barn er egne individer med ressurser, kunnskaper og rettigheter. Barn og unges posisjon og anerkjennelse i samfunnet har i nyere tid blitt løftet opp og frem. Synet på barn blir i dagens samfunn stor grad bygget på at barn er samfunnsaktører som er aktive, kompetente og eksperter på eget liv (Esser, Baader, Betz & Hungerland, 2006; Haugen, 2018 i Paulsen & Studsrød, 2019, s. 27).

I denne oppgaven tolket og analyserte jeg utvalgte deler av hva de unge selv sa i de ulike høringssvarene. De unges synspunkt og synsvinkel ble representert av Landsforeningen for Barnevernsbarn og BarnevernsProffene i Forandringsfabrikken. Det sentrale var hva barna og de unge voksne uttalte og i hvilken grad de ble lyttet til.

Utvidet foreldreskap som teoretisk perspektiv dreier seg om hvilke rolle og ansvar barnevernet overtar for barn og unge når deres foreldre eller andre omsorgspersoner ikke lenger klarer eller har lov til å utøve foreldreskapet på en tilfredsstillende måte. Barnevernets mandat er blant annet å gi nødvendig omsorg og hjelp til barn samt å sikre at oppvekstkårene deres er trygge (Barnevernloven, 1993, § 1-1). «Når foreldreskapet svikter er nettopp barnevernet en sentral instans som skal sørge for at barns behov, interesser og rettigheter ivaretas» (NOU 2009: 8, s. 32)

Å **medvirke** er ikke det samme som å bestemme. Det handler om å få uttrykke sine meninger for ører som er villige til å lytte. Medvirkning sett i lys av problemstillingen, dreide seg om i hvilken grad barn og unges meninger har hatt innflytelse på hva de voksne har bestemt. Det innebar at jeg måtte vurdere og drøfte om barn og unge ble sett på som ressurspersoner og på om de ble inkludert av de voksne beslutningstakerne (Paulsen & Studsrød, 2019, s. 33).

Aktører som forsøker å endre et tjenestetilbud for flere mottakere kan vi betegne som **kollektiv medvirkning**. I slik medvirkning deltar ofte flere aktører, det være seg i form av organisasjoner, samarbeidsutvalg, flere grupper etc. (Slettebø, 2008, s. 70). Det er da snakk om medvirkning på organisasjonsnivå samt politisk nivå. Kollektiv medvirkning kan fungere som et middel mot å nå et felles konkret mål (Bessel, 2011 i Paulsen, 2016, s. 5- 6). Forskningsartikkelen fra Paulsen (Thomas, 2000 i Paulsen, 2016, s. 5) viste til at medvirkning bidrar til å fremme menneskerettighetene og bidrar til bedre beslutninger for barn og

4.2 Ettervern

Ettervern er tiltak barneverntjenesten kan tilby unge voksne mellom 18-25 år og blir regulert i barnevernloven §§ 1-3 annet ledd og 4-15 fjerde ledd (Barnevernloven, 1993). Lovteksten i nevnte paragrafer omhandler (hjelp)tiltak etter fylte 18 år. Tiltak kan enten opprettholdes eller erstattes av andre.

Ettervern skal være et ledd i å støtte utsatte barn som har hatt eller har tiltak i barnevernet i overgangen til voksenlivet (Paulsen et al. , 2020, s. 11). Det være seg økonomisk støtte, praktisk hjelp, psykosial støtte og andre hjelpetiltak (Bufdir, 2020). Det er krav til at ungdommene samtykker til ettervern. Avslag på ønske/søknad om ettervern må barneverntjenestene begrunne i barnets beste prinsipp , jf. § 4-1 i Barnevernloven (Barnevernloven, 1999).

4.3 Lovverk og politiske føringer

Lovverk

Norge har inkorporert og ratifisert menneskerettighetslovene til FN, hvor barnekonvensjonen er en del av innholdet. Norge har forpliktet seg til å sørge for at barns rettigheter ikke blir krenket og at hensynet til barns beste blir prioritert på øverste nivå. Flere av bestemmelsene fra barnekonvensjonen er skrevet inn i grunnloven. Det være seg § 104 som stadfester barns rett til å bli hørt og at barns beste skal tas hensyn til ved handlinger og avgjørelser som berører barn (Paulsen & Studsrød, 2019, s. 27). Andre sentrale artikler fra barnekonvensjonen er artikkel 2 *Ikke-diskriminering*, 3 *Barnets beste* og 12 *Barnets rett til å gi uttrykk for sin mening* (Paulsen & Studsrød, 2019, s. 26). Etter Norges lover blir barn anerkjent som medborgere og rettssubjekter med (egne) rettigheter (Kipperberg, 2018 i Paulsen & Studsrød, 2019, s. 27).

Politiske føringer

Da lovendringen ble foreslått var den daværende regjeringen bundet til den politiske plattformen Granavolden-plattformen. Partiene Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti ble enige om hvilken politikk de ville føre i plattformen. Blant annet ville regjeringen hindre utenforskap for unge voksne og utvide retten til ettervern for barnevernsbarn fra 23 til 25 år (Regjeringen, 2019).

4.3 Hva sier forskning om ettervern og heving av aldersgrensen fra 23 til 25 år?

Ettervern

«Ungdom med barnevernerfaring har betydelig større risiko for å sosialt ekskludert (..) enn de som ikke har hatt barneverntiltak» (Paulsen et al., 2020, s. 185). Det betyr at barnevernsbarn er i større risiko for å bli marginalisert og er derfor en sårbar samfunnsgruppe.

Ungdomstiden legger et viktig grunnlag for ens identitetsutvikling, fremtid og voksenliv. For barnevernsbarn som har blitt utsatt for risiko og traumer i oppveksten kan den viktige ungdomstiden vare lengre enn for andre barn. De sårbare barna trenger lengre tid på å utvikle seg selv og komme i posisjon hvor en mestrer voksenlivet og en selvstendig tilværelse (Paulsen et al., 2020, s. 202). Ettervern kan for disse barna fungere som nødvendig støtte i overgangen til voksenlivet.

Utvidet foreldreskap

Barnevernet er en offentlig instans som har foreldre- og omsorgsansvar for noen barn i samfunnet. En kan legge til grunn at disse barna har rett på å motta foreldrestøtte på lik grunn som andre barn. Ungdommer selv sier de trenger støtte i overgangen til voksenlivet, noe man vanligvis får av egne foreldre. Dette behovet gjelder også for barnevernsbarn, spesielt for dem med lite uformelt nettverk (Paulsen et al., 2020, s. 13). Barnevernsbarn uttrykker selv behov for (hverdags)støtte på linje med hva andre barn får av sine foreldre i overgangen til voksenlivet (Paulsen et al., 2020, s. 118). Det vil da være barnevernet sitt ansvar å gi foreldrestøtte i slik omfang som en ville gitt til egne barn. Ettervern fra barnevernet kan på det grunnlaget ses på som kompenserende tiltak for manglende foreldrestøtte (Paulsen et al., 2020, s. 125).

Ettervern til 25 år

Fra forskning vet vi at ettervernstiltak hjelper og at de fungerer bedre dersom de varer lengre (Backe-Hansen et al., 2014; Stein, 2012 & Courtney, Hook og Lee, 2012 i Fellesorganisasjonen, 2018, s. 10). Kvaliteten og lengden på ettervernet har betydning for hvordan voksenlivet blir for barnevernsbarn (Fellesorganisasjonen, 2018, s. 2).

Prosjektet «Ettervern- en god overgang til voksenlivet?» har pekt på forskning fra Backe-Hansen et al (2014) og Abrams et al (2016) som indikerte at flere burde få ettervern og at lengden på ettervern burde forlenges (Paulsen et al., 2020, s. 202). Ettervern avsluttes ofte på et sårbart tidspunkt i livet for de unge voksne (Paulsen et al., 2020, s. 204). Daværende grense for å ha rett på etterverntiltak var 23 år. Likevel ble de fleste ettervernstiltakene avsluttet langt tidligere enn grensen (Paulsen et al., 2020, s. 54).

Mange unge i barnevernet trenger mer tid enn andre barn til å få fotfeste i voksenlivet. Dagens ungdomstid varer lengre enn for de forrige generasjonene. Unge voksne bor lenger hjemme, mottar økonomisk støtte fra familie i lengre tid og man får senere barn. Det er relativt få 18-åringer som er etablerte og fullstendig uavhengig fra foreldre og familie i dagens samfunn (Paulsen et al., 2020, s. 202). De fleste har behov for å motta fortsatt støtte fra barnevernet selv etter å ha fylt 20 år (Paulsen et al., 2020, s. 125).

Ungdommene som mottar ettervern, er i større risiko for sårbarheter enn gruppen barn med erfaring fra barnevernet, men som ikke mottar ettervern. Etterverns-ungdommer har ofte langvarige tiltak fra barneverntjenesten gjennom oppveksten, tiltak ved 17-års alder og vedtaksgrunner relatert til barnet (Paulsen et al., 2020, s. 199).

Kapittel 5 – Analysen

Analysen innleder med en kort sammenfatning av prosessen bak lovendringen. Deretter blir de tre kategoriene presentert i kronologisk rekkefølge. Viser til dokumenter fra vedlegg som grunnlag for analysen.

5.1 Sammendrag av lovendringen

Ved årsskiftet til 2021 ble det innført en lovendring som innebar at aldersgruppen som kan ha rett på å motta ettervern økte fra 23 år til 25 år. § 1-3 i Barnevernloven omhandler ettervern (Barnevernloven, 1993, § 1-3). Loven har endret den øvrige aldersgrensen fra «inntil barnet har fylt 23 år» til «inntil barnet har fylt 25 år» (Innst. 310 L (2019-2020) s. 7).

Bakgrunnen for lovendringen er at det i 2014 startet et arbeid med ny barnevernslov og det ble følgende satt ned et lovutvalg på oppdrag fra daværende barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet. Formålet med utvalgets utredning av barnevernloven var å «() foreta en teknisk, språklig og strukturell gjennomgang av loven og vurdere forenklinger» (Barne-, likestillings- og familiedepartementet, 2014, s. 1). Utvalgets utredning ble presentert i NOU 2016:16.

NOU 2016:16 ble sendt ut på høring, og både Landsforeningen for Barnevernsbarn og Forandringsfabrikken deltok med høringssvar.

Regjeringen hadde i 2019 gjennomgått alle høringsvar fra 2016. De reviderte da lovforslaget om endringer i barnevernsloven. Disse endringene var av så stort omfang at det nye forslaget ble sendt på ny høring. Igjen var aktørene Landsforeningen for Barnevernsbarn og Forandringsfabrikken aktive i saken og begge gav høringsvar. Etter å ha mottatt høringsvar fra den nye høringsrunden, sendte regjeringen en innstilling i form av en proposisjon (Prop. 84 L (2019-2020) til Stortinget. I Stortinget ble proposisjonen behandlet av Barne- og familiekomiteen. Komiteen vedtok å anbefale Stortingets representanter til å stemme for lovforslaget i Innst. 30 L (2019-2020). Representantene valgte å følge komiteens anbefaling og stemte for lovforslaget i to runder.

Det endelige resultatet var at Stortinget stemte for en hevet aldersgrense for rett til ettervern fra 23 til 25 år.

5.2 Kategori 1- NOU 2016:16 Ny barnevernslov og høringsvar fra Landsforeningen for Barnevernsbarn og Forandringsfabrikken

NOU 2016:16

I 2016 kom det offentlige utvalget som ble satt ned i 2014, med deres vurderinger og utredning i form av NOU 2016:16. Utvalget hadde opprettet to (ulike) grupper som skulle bidra med innspill fra sine respektive perspektiver. Fagreferansegruppen skulle komme med faglige innspill og barnereferansegruppen skulle gi innspill basert på egne og andres barn erfaringer.

I kapittel 14 punkt 14.4 *Ettervern ut over 18 år* omtalte utvalget gjeldende rett i punkt 14.4.1 og utvalgets vurdering i punkt 14.4.2.

Det kom frem i utredningen at «Utvalget finner ikke grunn til å endre gjeldende aldersgrense for ettervern (..)» (NOU 2016:16, s. 205). Utvalget begrunnet denne vurderingen med at aldersgrensen ble hevet fra 20 år til 23 år i 1997, og at praksisen var innarbeidet i (daværende) praksis. Videre poengterte utvalget at barnevernloven i utgangspunktet var rettet mot barn under myndig alder, altså 18 år, og at tilbud om ettervern 5 år etter dette (til fylte 23 år) fortsatt var passende. Utvalget vurderte at det var naturlig at andre offentlige ytelser overtok ansvaret dersom en hadde videre eventuelle behov etter fylte 23 år (NOU 2016:16, s. 205).

Utvalget kommenterte ikke nevnte vurdering ytterligere. Det stod hverken om overgang fra barn til voksenliv eller om barnereferansegruppen har bidratt inn til den vurderingen. Barns medvirkning ble omtalt i rapporten på ulike punkt, men ikke knyttet til ettervern. Generelt foreslo utvalget å styrke rettet til barns medvirkning og de poengterte viktigheten av barns medvirkning (NOU 2016:16, s. 16 & 46).

Landsforeningen for Barnevernsbarn

I sitt høringssvar, var Landsforeningen for Barnevernsbarn generelt tilfreds med at utvalgets forslag «(..) innebærer en gjennomgående styrking av barns rett til medvirkning» (Landsforeningen for barnevernsbarn, 2017, s. 2). Organisasjonen dedikerte et eget avsnitt til ettervern i kapittel 11 i høringssvaret. Organisasjonen var tydelig på at tilbudet om ettervern burde gjelde til fylte 25 år (Landsforeningen for barnevernsbarn, 2017, s. 9). De begrunnet dette ved å formidle egne medlemmers generelle erfaringer rundt ettervern. «For de av oss som har vokst opp utenfor rammene av en vanlig familie er ettervern springbrettet til et godt og selvstendig liv, og helt avgjørende for å lykkes» (Landsforeningen for barnevernsbarn, 2017, s. 9). Videre henviste organisasjonen til statistikk som viste at mange barnevernsbarn ikke gjennomfører videregående opplæring på normert tid. Disse unge voksne trenger gjerne mer/lenger tid enn andre til å klare å stå på egne ben, fordi det kan ta lenger tid for disse å fullføre videregående opplæring og/eller skaffe stabilt arbeid (Landsforeningen for barnevernsbarn, 2017, s. 9).

Et annet argument var at mange barnevernsbarn, som i likhet med andre unge, har behov for å løsrive seg i rykk og napp. Behovet for ettervern kan oppstå blant annet etter en har takket nei og senere i overgangsfasen til voksenlivet (Landsforeningen for barnevernsbarn, 2017 s. 9).

Landsforeningen for Barnevernsbarn poengterte at «(..) utvalget svekker ettervernets stilling ved at det (ettervernet) igjen er omtalt som noe barneverntjenesten skal fremfor noe den unge selv har rett til» (Landsforeningen for barnevernsbarn, 2017, s. 12). Organisasjonen kommenterte at ettervern burde inneholde mye mer enn utelukkende økonomisk bistand. De mente at ansvaret for ettervern ikke burde pålegges andre instanser enn barneverntjenesten.

BarnevernsProffene i Forandringsfabrikken

I høringsvaret til NOU 2016:16 kommenterte ikke Forandringsfabrikken verken ettervern eller utvalgets forslag om å ikke øke aldersgrensen for rett til ettervern til 25 år.

Stiftelsen påpekte derimot at deres hørings svar var bygget på stiftelsens egne medlemmers erfaringer fra ulike deler av barnevernet. Gjennom tre utviklingsarbeid samlet og utviklet Forandringsfabrikken kunnskaper og erfaringer som ble brukt for å vurdere og kommentere NOU 2016:16 (Forandringsfabrikken, 2017, s. 1). Stiftelsen tydeliggjorde at de ønsket at den nye loven skulle være « (..) en barnas barnevernlov» (Forandringsfabrikken, 2017, s. 1).

4.4 Kategori 2 – Høring i forbindelse med nytt forslag til ny barnevernslov - 2019

Høringsnotat – Forslag til ny barnevernslov

I 2019 foretok Barne- og likestillingsdepartementet endringer i lovforslaget om endringer i barnevernloven. Endringene var av så stort omfang at forslaget ble sendt ut på ny høring. Departementets nye forslag ble utdypet i et høringsnotat.

I høringsnotatet (kapittel 7 punkt 7.3.3.3 *Utvide aldersgrensen for ettervern fra 23 til 25 år*) foreslo departementet å «(..) heve aldersgrensen slik at ettervern kan gis frem til fylte 25 år (..)» (Barne- og likestillingsdepartementet, 2019, s. 102). Retten til ettervern ble foreslått til å gjelde ungdom under 25 år som hadde mottatt tiltak fra barneverntjenesten før fylte 18 år «(..) og som har et særlig behov for hjelp til en god overgang til voksenlivet» (Barne- og likestillingsdepartementet, 2019, s. 102).

Departementet begrunnet dette forslaget med at «Mange ungdommer som har vært under barnevernets omsorg eller har mottatt hjelpetiltak, har et mindre og mer sårbart familienettverk enn ungdommer flest» (Barne- og likestillingsdepartementet, 2019, s. 85). Notatet fremhevet at disse ungdommene fortsatt skulle få støtte og nødvendig hjelp etter at de har fylt 18 år. Dette for å mestre overgangsfasen frem til en selvstendig voksentilværelse (Barne- og likestillingsdepartementet, 2019, s. 85). En utvidelse av aldersgrensen ble forslått for å kunne tilby unge voksne med barnevernserfaring som har særlige behov etter fylte 18 år, et tilbud som kan på tilnærmet lik linje som de fleste andre unge i Norge får av sine egne foreldre (Barne- og likestillingsdepartementet, 2019, s. 98).

I høringsnotatet ble det henvist til blant annet norsk og internasjonal forskning, regjeringens daværende politiske Granavolden-plattform, samt ulike hørings svar fra forrige høringsrunde. Forskere og forskningen pekte i retning av at det var behov for å utvide aldersgrensen til 25 år. Landsforeningen for Barnevernsbarn sitt hørings svar ble omtalt ved flere anledninger i høringsnotatet. Blant annet under punkt 7.3.2.4 (*høringsinstansenes syn*). Det ble løftet frem at organisasjonen var kritiske til at utvalget ikke foreslo å utvide aldersgrensen til 25 år (Barne- og likestillingsdepartementet, 2019, s. 97).

Landsforeningen for Barnevernsbarn

Hørings svaret til Landsforeningen for barnevernsbarn ble basert på et eget nedsatt lovutvalg, svar fra en spørreundersøkelse samt allerede vedtatt politikk i organisasjonen. Utvalget som ble kalt for LFBs barnevernutvalg hadde 14 medlemmer fra egen organisasjon som kommenterte forslaget. Spørreundersøkelsen ble sendt ut til alle medlemmene i organisasjonen, altså barn og unge voksne som har eller har hatt tiltak i barneverntjenesten (Landsforeningen for barnevernsbarn, 2019, s. 2).

I kapittel 3 *hjelpetiltak*, kommenterte organisasjonen lovforslaget slik: «LFB har en vedtatt politikk på at vi ønsker at ettervernet skal utvides fra 23 til 25 år, og at departementet nå foreslår dette i forslaget til barnevernlov applauderer vi» (Landsforeningen for barnevernsbarn, 2019, s. 6). Det ble det påpekt at heving av aldersgrense knyttet til ettervern ville bety «hele verden» for barn som er involvert i barnevernet i dag. Organisasjonen takket også for at departementet lyttet til barnevernsbarn ved å foreslå en heving av aldersgrensen til 25 år (Landsforeningen for barnevernsbarn, 2019, s. 6).

BarnevernsProffene i Forandringsfabrikken

BarnevernsProffene i Forandringsfabrikken innledet med at høringssvaret deres ble bygget tett på erfaringene og råd fra 1500 barn og unge som er i barnevernet. «Vi har kjent dagens lovparagrafer på kroppen» (Forandringsfabrikken, 2019, s. 1). Proffene poengterte at de ønsket at deres svar skulle avgjøre mye i hvordan det endelige lovvedtaket skulle være utformet, da det er de som selv har opplevd systemet og hvordan lovparagrafene påvirker dem.

Medlemmene i Forandringsfabrikken var svært positive til forslaget om å heve aldersgrensen på rett til ettervern til 25 år. De kommenterte lovforslaget i én konkret setning, hvor de med store bokstaver skrev at det var «SUPERT» at tiltak kan iverksettes til ungdommen fyller 25 år. Proffene ønsket å legge til i loven at «Ungdommen har rett til tiltak til fylte 25 år, hvis lovens vilkår er oppfylt» (Forandringsfabrikken, 2019, s. 18).

4.5 Kategori 3- Proposisjon til Stortinget og stortingskomitéens innstilling 2019-2020

Proposisjon 84 L

Barne- og familiedepartementet sendte en tilråkning til Stortinget om forslag til vedtak i april 2020 i form av en proposisjon. Den het Prop. 84 L (2019-2020) og inneholdt enkelte forslag til endringer i gjeldende barnevernlov og ble behandlet uavhengig av forslag til ny barnevernslov.

I proposisjonen dedikerte departementet et eget kapittel til forslaget om å utvide aldersgrense for rett til ettervern (kapittel 3). Proposisjonen gjorde rede for den daværende gjeldende rett, det nye forslaget og dets begrunnelse samt høringsinstansenes syn. Departementet opprettholdt forslaget fra 2019 om å heve aldersgrensen for rett til ettervern fra 23 år til 25 år (Prop. 84 L (2019-2020) , s. 15).

Det ble (i punkt 3.3) opplyst om høringsinstansenes syn på det aktuelle forslaget. Her ble både Landsforeningen for Barnevernsbarn og Forandringsfabrikken nevnt i forbindelse med at de støttet det aktuelle forslaget (Prop. 84 L (2019-2020) s. 12). Proposisjonen inneholdt hva utvalgte høringsinstanser mente om forslaget, både de som støttet og de som var imot heving av aldersgrensen.

I proposisjonen redegjorde departementet for de argumenter som ble vektlagt i avgjørelsen om å foreslå en heving av aldersgrensen for rett til ettervern. For det første var forslaget en del av regjeringens mål om å hindre utenforskap hos unge voksne (Prop. 84 L (2019-2020) s. 11-12). For det andre henviste departementet til flere høringsinstanser innspill om at «(..) ettervern vil innebære en viktig støtte i overgangen til voksenlivet» (Prop. 84 L (2019-2020) s. 13). Departementet støttet innspillene med norske og internasjonale forskningsresultater. Ungdommer med barnevernserfaring trenger ofte støtte i overgangsfasen til voksenlivet og de som mottar slik støtte klarer seg ofte bedre enn de som ikke har mottatt slik støtte (Prop. 84 L (2019-2020) s. 15). For det tredje, stod det i proposisjonen at en utvidelse av aldersgrensen vil være et steg mot å gi sårbare unge med barnevernserfaring tilbud og støtte «(..) som er mer på linje med de fleste unge i Norge i dag får av sine foreldre» (Prop. 84 L (2019-2020) s. 14).

Innstilling 310 L (2019-2020)

I Stortinget var det familie- og kulturkomiteen som behandlet nevnte proposisjon. Etter en muntlig høring og intern behandling, tilrådet en samlet komite resten av stortingsrepresentantene å stemme for at § 1-3 i barnevernloven skulle lyde slik:

«§ 1-3 annet ledd første punktum skal lyde: Når barnet samtykker, kan tiltak som er iverksatt før barnet har fylt 18 år, opprettholdes eller erstattes av andre tiltak som er omhandlet i denne lov inntil barnet har fylt 25 år» (Innst. 310 L (2019-2020), s. 7)

Det endelige resultatet var at det ble gjort vedtak om at Barnevernloven § 1-3 annet ledd første punktum skal endre aldersgrense fra inntil 23 år til inntil 25 år.

Kapittel 6 – Resultater og konklusjon

Det opprinnelige forslaget fra NOU 2016:16 ble ikke vedtatt. Ansvarlig departementet foreslo heller å heve retten til ettervern til 25 år og det endte med at Stortinget stemte for dette. For å finne ut i hvilken grad den kollektive medvirkningen fra barn og unge voksne var avgjørende for lovendringen, må vi se nærmere på ulike sider ved lovendringen.

6.1 Lovverk og politiske føringer

I et samfunnsmessig perspektiv kan man anse barn og unge voksne som verdifulle samfunnsaktører og individer med egne rettigheter.

Norske myndigheter var forpliktet ut ifra lovverket til å ta hensyn til barns beste i de avgjørelser som kan påvirke barn og deres fremtid. Barnekonvensjonen, barnevernloven og grunnloven la premisser for hvordan barn og unge voksne som kollektiv enhet kunne forvente å få medvirke samt for hvordan myndighetene skulle behandle forslagene ut ifra barnas beste. På en side var departementet bundet til å fremme forslag til lovendringer ut ifra hva som var barnas beste. På en annen side var Stortinget forpliktet til å vedta de forslagene som fremmet barnas rettigheter og som uttrykte hensynet til barns beste.

Hadde barne- og familiedepartementet og Stortinget ikke foreslått eller vedtatt forslaget om å heve aldersgrensen, kunne det ha høstet kritikk for å ikke ha fulgt lovverket og det kunne ha ført til negative reaksjoner fra samfunnet. Først og fremst var lovverket tydelig på at barn har rett til å medvirke, bli hørt og at beslutninger som angår barn skal bli tatt etter hensynet til barnets beste. Dessuten var regjeringen

bundet til Granavolden-plattformen som utgangspunkt i alle politiske vurderinger og beslutninger.

6.2 Barneperspektiv

Imidlertid var det ikke utelukkende lovverket som sørget for at barna og de unge voksne som kollektiv enhet skulle få sine meninger hørt og respektert. Det var flere sider ved denne prosessen som viser i hvilken grad barns kollektive medvirkning var avgjørende for lovendringen.

Det var demokratisk legitimt å gi barn og unge voksne særlige muligheter til å medvirke. Det er viktig for samfunnet at alle samfunnsgrupper blir løftet frem og gitt en stemme (Olsen, 1999 i Politikk og demokrati, s. 295).

Landsforeningen for Barnevernsbarn og Forandringsfabrikken påpekte i sine høringssvar at de representerte barnas stemmer. Barnevernproffene i Forandringsfabrikken sa at «Vi har kjent dagens lovparagrafer på kroppen» (Forandringsfabrikken, 2019, s. 1). Landsforeningen påpekte videre at barnevernloven påvirker deres medlemmers liv i stor grad. Det kan tolkes som en tydeliggjøring og påminnelse til departementet om at det er barna som vil merke eventuelle lovendringer på kroppen og det er de som taler barnas sak. Det er de som er eller har vært de sårbare unge som har mindre eller ingen nettverk av familie som kan støtte de i fasen fra ungdomsliv til en selvstendig voksen.

Utvalget fra 2014 vurderte at det burde være andre offentlige ytelser som overtok ansvar for den unge som har videre behov etter fylte 23 år. Barne- og likestillingsdepartementet gjorde en annen vurdering. Da utvalget hovedsakelig bestod av jurister og lignende, kan det være at departementet var usikker på om utvalget i stor nok grad hadde inntatt et barneperspektiv. Dersom andre offentlige ytelser skulle overta ansvaret ville det naturlig falt på instanser som eksempel NAV. Nav gir i hovedsak økonomisk og arbeidsmessig støtte, mens barnevernet har spesifikk kompetanse på de sårbare unge. Landsforeningen for barnevernsbarn

påpekte dette i høringssvaret til NOU 2016:16. Det kan da virke som at departementet har lyttet til høringsvarene fra blant annet Landsforeningen for barnevernsbarn i det reviderte lovforslaget i 2019. Det derfor tenkes at barneperspektivet og synet på barn hadde stor betydning i lovendringen.

Dersom departementet ikke hadde lyttet til hva forskning og høringsinnspillene mente om forslaget og heller fulgt utvalgets vurdering, ville det stått i strid med samfunnets syn på barn som samfunnsaktører jf. Kapittel 4 (teori).

6.3 Utvidet foreldreskap

I dagens samfunn er det ikke uvanlig at unge voksne under 25 år bor hjemme eller mottar økonomisk bistand, emosjonell støtte og praktisk hjelp fra foreldre eller nært nettverk. De som mottar ettervern, har gjerne ikke et slikt nettverk. De har ofte ingen å be om hjelp og råd fra.

Landsforeningen for barnevernsbarn påpekte i høringssvaret i 2017 at barnevernsbarn er sårbare unge. Det er på det rene at sårbare barn og unge som mangler støtte i overgangen til voksenlivet er i risiko for å oppleve utenforskap. Det kan føre til store samfunnsøkonomiske konsekvenser som kriminalitet, rusproblemer, psykiske lidelser og marginalisering fra arbeidslivet. Det var et uttalt mål i Granavolden-plattformen at regjeringen skulle arbeide for å hindre nettopp utenforskap hos unge voksne. Et av tiltakene regjeringen mente var sentral i dette arbeidet var å heve aldersgrensen for rett til ettervern til 25 år. Derfor kan lovendringen ses på som at barnevernet fikk hjemmel i lov til å tilby en slags «erstatning» for det manglende nettverket som andre barn har. Dette behovet for hverdagsstøtte kom tydelig frem i høringsvarene.

6.4 Forskning

Det var nok ikke utelukkende medvirkning fra barn og unge voksne som var avgjørende for den endelige lovendringen. Det ble i høringsnotatet og i proposisjonen henvist til forskning som støttet opp under Landsforeningen for Barnevernens barn og Forandringsfabrikken sine uttalelser om at aldersgrensen til ettervern burde heves til 25 år.

For det første, i Prop. 84 L ble det henvist til forskning som viste at sårbare barn som mottar ettervern klarer seg bedre i livet (NOVA rapport 9/14 i Prop. 84 L (2019-2020), s. 12). Som nevnt i kapittel 4 (teori) er det en bred forståelse innenfor fagområdet barnevern og sårbare unge at ettervernstiltak etter fylte 18 år ofte har betydning for voksenlivet.

For det andre, hang det i tråd med forskning som viser at ettervernstiltak har bedre effekt dersom det varer lengre. Forfatterne av prosjektet «Ettervern- en god overgang til voksenlivet?» og kunnskapsoppsummeringen «Ettervern: Barnevernets siste mulighet til å hjelpe» konkluderte med at forskning viste at det var behov for å øke aldersgrensen for rett til ettervern til minst 25 år (Paulsen et al, 2019, s. 202 & Fellesorganisasjonen, 2018, s. 28). Høringsnotatet fra 2019 og Prop. 84 L så altså bort i fra NOU 2016:16 sin vurdering om at en ikke burde heve aldersgrensen til 25 år. Barne- og familiedepartementet så derimot sammenheng mellom høringsinnspillene (fra Landsforeningen for barnevernens barn og Forandringsfabrikken) og forskning. Dette oppfattet jeg som en av årsakene til at departementet fremmet forslaget om å heve aldersgrensen for rett til ettervern til 25 år.

6.5 Kollektiv medvirkning

Barn med tiltak i barnevernet regnes som «særlige minoriteter» ved at endringer i barnevernloven kan berøre dem vesentlig mer enn andre barn. Landsforeningen for Barnevernens barn og Forandringsfabrikken stod derfor i en særposisjon. De to fellesskapene ønsket å medvirke til lovendringen på vegne at deres medlemmer og alle barnevernens barn i Norge. Dette fikk de også mulighet til. Omfanget av argumentene som Landsforeningen for barnevernens barn og Forandringsfabrikken som ble fremhevet i høringsnotatet fra 2019 og i Prop. 84 L, fortalte noe om i hvilken grad

den kollektive medvirkningen fra barn og unge voksne var avgjørende for lovendringen.

I denne sammenhengen var det derfor naturlig å stille spørsmålet: *Hadde lovendringen blitt vedtatt dersom Landsforeningen for Barnevernsbarn og Barnevernsproffene ikke hadde gitt høringssvar?*

Det er kjent at forslaget til NOU 2016:16 om å ikke heve aldersgrensen til 25 år for ettervern ikke ble videre foreslått eller vedtatt. Landsforeningen for barnevernsbarn og Forandringsfabrikken ble nevnt som en av de viktigste grunnene til hvorfor en foreslo og vedtok lovforslaget om heving av aldersgrensen, altså i høringsnotatet fra 2019 og i Prop. 84 L. Om Granavolden-plattformen, forskning og høringssvar fra andre aktører enn Landsforeningen for barnevernsbarn og Forandringsfabrikken ville vært nok for at departementet fremmet forslaget og for Stortinget til å vedta lovendringen, er usikkert. Ettersom organisasjonen og stiftelsen ble nevnt såpass hyppig i lovforslaget i 2019 og i Prop. 84 L, taler det for at deres stemmer påvirket noe.

Samtidig er det ikke mulig å vite sikkert i hvor stor grad medvirkningen fra barn og unge voksne var avgjørende for det vedtatte lovendringen. En må se på helheten i lovforarbeidet. Vi vet at det første lovforslaget NOU 2016:16 ikke ville heve aldersgrensen for rett til ettervern til 25 år. Da ansvarlig departement og regjering likevel fremmet forslag om å heve aldersgrensen til 25 år, er det tydelig at det skjedde noe mellom første og andre lovforslag.

Noe som taler for at den kollektive medvirkningen fra organisasjonen og stiftelsen var i nokså stor grad avgjørende for lovendringen, var at Landsforeningen for barnevernsbarn og Forandringsfabrikken ble nevnt i de sentrale dokumentene som fremmet lovforslaget og lovvedtaket. Min vurdering var at deres uttalelser og syn på saken sammen med forskning på temaet, ble ilagt stor vekt. Barna og de unge voksne ble hørt, omtalt og lyttet til av departementet og Stortinget. Som tidligere

nevnt er medvirkning ikke det samme som å bestemme. I dette tilfellet dreide det seg om at høringssvarene fra barna ble vurdert, lyttet til og dermed påvirket beslutningsprosessen. I dokumentene som ble analysert kom det tydelig til uttrykk hva Landsforeningen og Forandringsfabrikken mente om lovforslagene.

Om det andre lovforslaget og den endelige lovendringen hadde inneholdt en heving av aldersgrense til rett på ettervern fra 23 til 25 år *uten* høringssvarene fra Landsforeningen for barnevernsbarn og Forandringsfabrikken kan vi ikke vite. Det er heller ikke relevant så lenge de *ble* tatt med i høringsrunden, og dermed er deres medvirkning med i helheten som dannet grunnlag for den endelige lovendringen. Funnene fra analysen i kapittel fem viste tydelig at Landsforeningen for barnevernsbarn og Forandringsfabrikkens holdninger og vurderinger knyttet til ettervern ble registrert og tatt med i den endelige vurderingen. Medvirkningen fra barn og unge hadde derfor stor betydning for prosessen etter den første høringsrunden og den endelige lovendringen.

6.7 Avslutning

Konklusjonen på problemstillingen falt derfor på at den kollektive medvirkningen fra Landsforeningen for Barnevernsbarn og BarnevernsProffene i Forandringsfabrikken var til en viss grad avgjørende for lovendringen som hevet aldersgrensen for rett til ettervern fra 23 til 25 år.

På en side la de politiske føringene (Granavolden-plattformen) premisser for hvilke lovforslag ansvarlig departement og regjering skulle fremme. Det var samtidig en selvfølge å stemme for lovforslaget ved å lytte til barna og de unge voksne, sett i lys av hvilken posisjon barn har i dagens samfunn i Norge. I tillegg støttet forskning opp under barna og de unge voksnes meninger om hvorfor en burde heve aldersgrensen for rett til ettervern til 25 år.

Referanseliste:

Barne- og familiedirektoratet, Bufdir. (2020, 09. november). *Ettervern*.

https://bufdir.no/Barnevern/Familierad/I_hvilke_saker_kan_vi_benytt_familierad1/Ettervern

Barne- og likestillingsdepartementet. (2019). *Høringsnotat – Forslag til ny barnevernlov*.

<https://www.regjeringen.no/contentassets/7a124c63b81b487e9d79ae44b73a2b70/høringsnotat-ny-barnevernslov---april-2019-.pdf>

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet. (2014). *Mandat for lovutvalg som skal gjennomgå barnevernloven*.

https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/bld/bva/mandat_barnevernlovutvalg.pdf

Barnevernloven. (1993). Lov om barneverntjenester (LOV-1953-07-17-14) Lovdata.

<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1992-07-17-100?q=barnevernloven>

Barnevernsproffene i Forandringsfabrikken. (2016-2017). *Innspill til ny barnevernslov*.

<https://www.regjeringen.no/contentassets/de50f3e53ce748bc98fad7b0987120da/barnevernsproffene.pdf?uid=Barnevernsproffene>

Barnevernsproffene i Forandringsfabrikken (2019). *Høringsinnspill:*

Barnevernsproffene i Forandringsfabrikken.

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing---forslag-til-ny-barnevernslov/id2639982/Download/?vedleggId=662adda6-7e19-4016-8cec-23bf03fea7b1>

Bufdir. (2020, 03. februar). *Ettervern: tiltak for ungdom over 18 år*.

https://bufdir.no/Barnevern/Fagstotte/Negativ_sosial_kontroll_tvangsekteskap_og_arvesrelatert_vold_en_veileder_til_barnevernstjenesten/Fasene_i_en_barnevernssak_familie_og_sikkerhetsarbeid/Ettervern/

Bunkholdt, V & Kvaran, I. (2017). *Kunnskap og kompetanse i barnevernsarbeid*. Gyldendal akademisk.

Direktoratet for forvaltning og økonomistyring. (2021, 27. april). *Høring*.

<https://www.regjeringen.no/no/dokument/nou-ar/id1767/>

Fellesorganisasjonen (FO). (2018). *Ettervern: Barnevernets siste mulighet til å hjelpe- en kunnskapsoppsummering*. <https://www.fo.no/getfile.php/1329038-1589188584/Dokumenter/Din%20profesjon/Brosjyrer/Ettervern-barnevernets%20siste%20mulighet%20til%20%C3%A5%20hjelpe-rapport.pdf>

Forandringsfabrikken. (u.å.). *Om Forandringsfabrikken*. Hentet 12.04.2021.

<https://forandringsfabrikken.no/om-ff?fbclid=IwAR2rUSrv8oyKQzYwkE3SiYxIK1pHh8cugwyZPsyXKm-gmWl1NzJXCIL3g0U>

Innstilling 310 L. (2019-2020). Innstilling til Stortinget frå familie- og kulturkomiteen om *Endringer i barnevernloven (samtaleprosess, årlig tilstandsrapportering mv.)*.

<https://www.stortinget.no/globalassets/pdf/innstillinger/stortinget/2019-2020/inns-201920-310l.pdf>

Jacobsen, D, I. (2010). *Forståelse, beskrivelse og forklaring. Innføring i metode for helse- og sosialfagene*. (2.utg). Kristiansand: Høyskoleforlaget.

Kildekompasset. (u.å.). *Kva er kildekritikk?* Hentet 01.05.2021.

<https://kildekompasset.no/kildekritikk/>

Kjelland, M. Kjønstad, A. Syse, A. (2017). *Velferdsrett 1. Grunnleggende rettigheter, rettsikkerhet og tvang* (6.utg). Gyldendal juridisk.

Landsforeningen for barnevernsbarn. *Ettervern*. hentet 13.04.2020

<https://barnevernsbarna.no/om-oss/politisk-plattform/ettervern/>

Landsforeningen for barnevernsbarn. (2016-2017). *Høringssvar på NOU 2016:16: Ny barnevernslov- sikring av barns rett til omsorg og beskyttelse.*

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing-nou-2016-16-ny-barnevernslov2/id2519335/Download/?vedleggId=d547fa86-a232-49b1-ae20-3b003ea38e75>

Landsforeningen for barnevernsbarn. (2019). *Høringssvar til forslag på ny barnevernlov.* <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing---forslag-til-ny-barnevernslov/id2639982/Download/?vedleggId=afd2b0d0-ff07-437f-82dd-13e2d60f9e8f>

Landsforeningen for barnevernsbarn. *Vår historie.* Hentet 10.04.2021.

<https://barnevernsbarna.no/om-oss/var-historie/>

Nav. (2021, 05. januar). 4.1 *Ettervern etter barnevernloven.* Hentet 03.05.2021.

https://www.nav.no/no/nav-og-samfunn/samarbeid/for-kommunen/barn-og-unge2/retningslinjer-for-samarbeid-mellom-barneverntjenesten-og-nav-kontoret/4.1-ettervern-etter-barnevernloven_kap

NOU 2009: 8. (2009). *Kompetanseutvikling i barnevernet: Kvalifisering til arbeid i barnevernet gjennom praksisnær og forskningsbasert utdanning.* Barne- og likestillingsdepartementet. <https://kriminalitetsforebygging.no/wp-content/uploads/2017/01/Kompetanseutvikling-i-barnevernet.pdf>

NOU 2016:16. (2016). *Ny barnevernslov- Sikring av barnets rett til omsorg og beskyttelse.* Barne- og likestillingsdepartementet.

<https://www.regjeringen.no/contentassets/53164b1e70954231b2a09d3fdec1888b/no/pdfs/nou201620160016000dddpdfs.pdf>

Paulsen, V & Studsrød, I. (2019). *Barnevernspegagog- en grunnbok.* Kapittel 2. *Barnet i sentrum for barnevernspedagogens yrkesutøvelse.* Universitetsforlaget.

Paulsen, V. Wendelborg, C. Riise, A. Berg, B. Tøssebro, J & Caspersen, J.(2020). *Ettervern- en god overgang til voksenlivet: Helhetlig oppfølging av ungdom med barnevernerfaring.* NTNU samfunnsforskning.

https://bufdir.no/globalassets/global/nbbf/ettervern/ettervern_en_god_overgang_til_voksenlivet_helhetlig_oppfolging_av_ungdom_med_barnevernerfaring.pdf

Proposisjon 84 L. (2019-2020). *Endringer i barnevernloven (samtaleprosess, årlig tilstandsrapportering mv.)*. Barne- og familiedepartementet.

<https://www.regjeringen.no/contentassets/f4b21154a17e4fd6bd276dee99e9d0af/no/pdfs/prp201920200084000dddpdfs.pdf>

Regjeringen. (2019, 17.januar). *Granavolden-plattformen*.

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/politisk-plattform/id2626036/#barn>

Regjeringen. (u.å). *NOU-ar*. Hentet 01.05.2021.

<https://www.regjeringen.no/no/dokument/nou-ar/id1767/>

Regjeringen. (u.å). *Proposisjonar til Stortinget*. Hentet 01.05.2021.

<https://www.regjeringen.no/no/dokument/prop/id1753/>

Regjeringen. (2019, 14. januar). *Slik blir lover til*. <https://www.regjeringen.no/no/om-regjeringa/slik-blir-norge-styrt/slik-blir-lover-til2/id2565033/>

Silseth, J & Tøien, P. (2009) [Sang innspilt av Jaa9 & OnkIP]. Sellout! Sony Music Entertainment Norway AS.

Slettebø, T. (2008). *Foreldres medbestemmelse i barnevernet: En studie av foreldres erfaringer med individuell og kollektiv medvirkning*. [Doktorgradsavhandling]. Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet.

Statistisk sentralbyrå. (2020). *Barnevern*. Hentet 13.05.2021.

<https://www.ssb.no/barnevernq>

Stortinget. (2019, 24. oktober). *Komitéarbeid*. <https://www.stortinget.no/no/Stortinget-og-demokratiet/Arbeidet/Saksbehandlingen-i-komiteene/>

Thagaard, T. (2013). *Systematikk og innlevelse: En innføring i kvalitative metoder* (5.utg). Fagbokforlaget.

Vedlegg – utvalgte dokumenter

NOU 2016:16. (2016). Ny barnevernslov- Sikring av barnets rett til omsorg og beskyttelse. Barne- og likestillingsdepartementet.

<https://www.regjeringen.no/contentassets/53164b1e70954231b2a09d3fdec1888b/no/pdfs/nou201620160016000dddpdfs.pdf>

Landsforeningen for barnevernsbarn. (2016-2017). *Høringssvar på NOU 2016:16: Ny barnevernslov- sikring av barns rett til omsorg og beskyttelse.*

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing-nou-2016-16-ny-barnevernslov2/id2519335/Download/?vedleggId=d547fa86-a232-49b1-ae20-3b003ea38e75>

Barnevernsproffene i Forandringsfabrikken. (2016-2017). *Innspill til ny barnevernslov.*

<https://www.regjeringen.no/contentassets/de50f3e53ce748bc98fad7b0987120da/barnevernsproffene.pdf?uid=Barnevernsproffene>

Barne- og likestillingsdepartementet. (2019). *Høringsnotat – Forslag til ny barnevernlov.*

<https://www.regjeringen.no/contentassets/7a124c63b81b487e9d79ae44b73a2b70/horingsnotat-ny-barnevernslov---april-2019-.pdf>

Landsforeningen for barnevernsbarn. (2019). *Høringssvar til forslag på ny barnevernlov.* <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing---forslag-til-ny-barnevernslov/id2639982/Download/?vedleggId=afd2b0d0-ff07-437f-82dd-13e2d60f9e8f>

Barnevernsproffene i Forandringsfabrikken (2019). *Høringsinnspill: Barnevernsproffene i Forandringsfabrikken.*

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing---forslag-til-ny-barnevernslov/id2639982/Download/?vedleggId=662adda6-7e19-4016-8cec-23bf03fea7b1>

Proposisjon 84 L. (2019-2020). *Endringer i barnevernloven (samtaleprosess, årlig tilstandsrapportering mv.).* Barne- og familiedepartementet.

<https://www.regjeringen.no/contentassets/f4b21154a17e4fd6bd276dee99e9d0af/no/pdfs/prp201920200084000dddpdfs.pdf>

Høgskulen på Vestlandet

Bacheloroppgåve

BSV5-300

Predefinert informasjon

Startdato:	10-05-2021 14:42	Termin:	2021 VÅR
Sluttdato:	19-05-2021 14:00	Vurderingsform:	Norsk 6-trinns skala (A-F)
Eksamensform:	Bacheloroppgåve		
Flowkode:	203 BSV5-300 1 BO 2021 VÅR		
Intern sensor:	Merete Tunestveit		

Deltaker

Kandidatnr.:	322
---------------------	-----

Informasjon fra deltaker

Antall ord *:	7958
----------------------	------

Egenerklæring *: Ja

Jeg bekrefter at jeg har Ja
registrert
oppgavetittelen på
norsk og engelsk i
StudentWeb og vet at
denne vil stå på
vitnemålet mitt *:

Jeg godkjenner avtalen om publisering av bacheloroppgaven min *

Ja

Er bacheloroppgaven skrevet som del av et større forskningsprosjekt ved HVL? *

Nei

Er bacheloroppgaven skrevet ved bedrift/virksomhet i næringsliv eller offentlig sektor? *

Nei